

POHĽAD PODNIKATEĽOV A MANAŽÉROV NA PREKÁŽKY PODNIKANIA V SR

PRVÉ VÝSLEDKY KVANTITATÍVNEHO PRIESKUMU

INFORMÁCIE O PRIESKUME:

- ✓ Realizátor zberu dát, spracovania a vyhodnotenia TREND Analyses
- ✓ Počet respondentov 214, takmer výlučne majitelia a konatelia firiem
- ✓ Zber údajov: máj 2010

Podnikateľská aliancia Slovenska
Bratislava 8. júna 2010

ÚVOD

Prieskum realizovaný analytickou jednotkou TREND Analyses pre Podnikateľskú alianciu Slovenska – v rámci prípravy Správy o stave podnikateľského prostredia v SR – prináša pohľad na podmienky podnikania na Slovensku optikou ľudí, ktorí aktívne podnikajú.

Na identifikovanie faktorov, ktoré predstavujú najzávažnejšie bariéry efektívneho a férového podnikania a vytvárania pracovných miest na Slovensku, uskutočnila TREND Analyses dotazníkový prieskum. V máji 2010 sa na ňom zúčastnilo 214 respondentov, top manažérov veľkých podnikov, majiteľov a konateľov stredne veľkých spoločností i malých podnikateľov a živnostníkov. Výsledky sú porovnávané s podobným prieskumom realizovaným v roku 2006 v rámci Auditú podnikateľského prostredia v SR – vtedy sa do neho zapojilo 218 respondentov.

Cieľom kvantitatívneho dotazníkového prieskumu prekážok podnikania bolo identifikovať najpálčivejšie problémy – najslabšie miesta v podnikateľskom prostredí. Respondenti odpovedali na prevažne uzavreté otázky so škálou odpovedí vyjadrujúcou stupeň dôležitosti, závažnosti problémov v predostretých oblastiach a tiež negatívny vplyv na ich podnikanie.

V prieskumoch zameraných výlučne na podnikateľské subjekty je problematické definovať reprezentatívnu vzorku respondentov. Ak by sa za bernú mincu bral počet registrovaných podnikateľských subjektov jednotlivých veľkostných kategórií, väčšinu vzorky by museli tvoriť živnostníci bez zamestnancov. Úplne inak by vyzeralo optimálne zastúpenie veľkostných skupín firiem podľa ich podielu na tvorbe HDP, inak podľa vytváranej zamestnanosti. Vzhľadom na uvedené možno vzorku 214 respondentov pri pomerne vyváženom zastúpení veľkých, stredných a malých firiem považovať za vzorku oprávňujúcu formulovať relevantné závery. Nemožno však hovoriť o reprezentatívnosti podľa žiadneho konkrétneho parametra.

Obraz o zložení respondentov tohto prieskumu poskytujú grafy na strane 10.

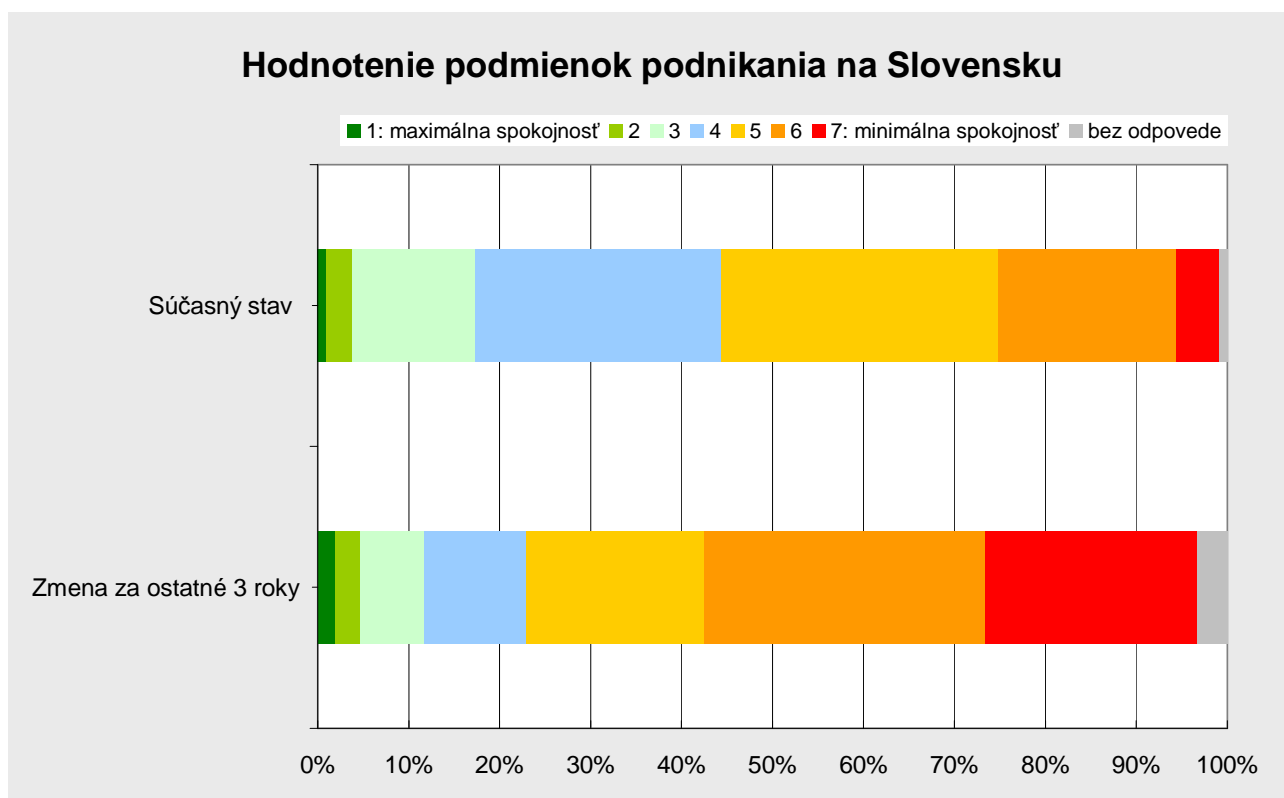
CELKOVÉ HODNOTENIE PODMIENOK PODNIKANIA

Celková spokojnosť respondentov s podmienkami pre podnikanie na Slovensku sa z mierne nadpriemernej v roku 2006 posunula na podpriemernú. V škále od 1 (maximálna spokojnosť) po 7 (maximálna nespokojnosť) ju tento rok vyjadrilo iba 17 percent podnikateľov známkami 1 až 3, naopak až 55 percent známkami 5 až 7. **Negatívnych hodnotení súčasného stavu podmienok pre podnikanie teda bolo trikrát viac ako pozitívnych.**

Najčastejšia známka sa z 3 pred štyrmi rokmi posunula na 5. Posun priemernej známky je menej výrazný – z 3,77 na 4,62. Najviac nespokojní sú respondenti zo stredne veľkých firiem s 20 až 100 zamestnancami, z regionálneho hľadiska podnikateľa zo stredoslovenského kraja (BB + ZA). Naopak najviac spokojných je v Bratislavskom kraji, a tiež medzi zástupcami veľkých spoločností s ročnými tržbami vyššími ako 50 mil. eur

Okrem spokojnosti so súčasným stavom podmienok na podnikanie mali majitelia a konatelia firiem v prieskume vyjadriť aj spokojnosť **so zmenou podmienok za ostatné tri roky**. Tu boli ešte kritickejší. Známkami 1 až 3 vyjadrilo **spokojnosť iba 12 % podnikateľov**, naopak známkami 5 až 7 **nespokojnosť až 74 % podnikateľov**. Priemer hodnotení sa posunul z 3,49 pred štyrmi rokmi na aktuálnych 5,38. Najčastejšie známky pred štyrmi rokmi boli 2 a 3, v aktuálnom hodnotení až 6 a 7.

Hoci už uvedené priemerné hodnotenie zmien podmienok podnikania je veľmi zlé, ešte horšie boli priemerné známky od zástupcov stredne veľkých firiem s tržbami o 1 do 50 mil. eur, obzvlášť v kategórii s 20 až 100 pracovníkmi. Z regionálneho hľadiska boli najviac kritickí Stredoslováci a nadpriemerne aj Bratislavčania.

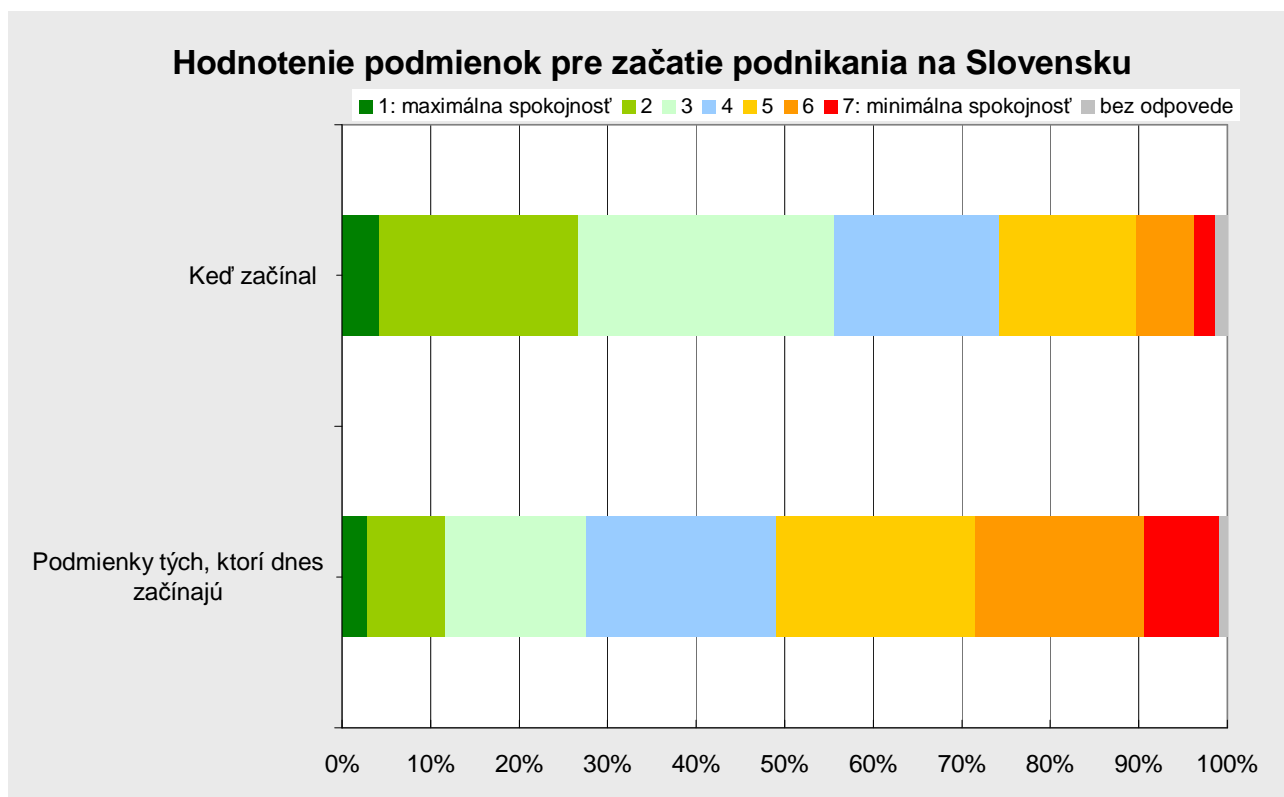
PODMIENKY PRE ZAČATIE PODNIKANIA

Podmienky pre začatie podnikania v súčasnosti hodnotí skôr pozitívne (1 až 3) štvrtina, skôr negatívne (5 až 7) až polovica podnikateľov a manažérov. V rovnakom prieskume pred štyrmi rokmi bol pomer odpovedí opačný – prevažovala spokojnosť.

Priemerné hodnotenie v škále 1 až 7 sa z hodnoty 3,58 pred štyrmi rokmi posunulo na 4,44 v aktuálnom prieskume. Keďže otázka znela „Ako hodnotíte podmienky pre začatie podnikania“, a teda sa nevzťahovala len na náročnosť samotnej registrácie firmy, dá sa predpokladať, že väčšina respondentov brala do úvahy aj ďalšie faktory (konkurencia, hospodárska kríza, legislatívne požiadavky, rozsah agendy spojenej so zamestnávaním ľudí a pod.).

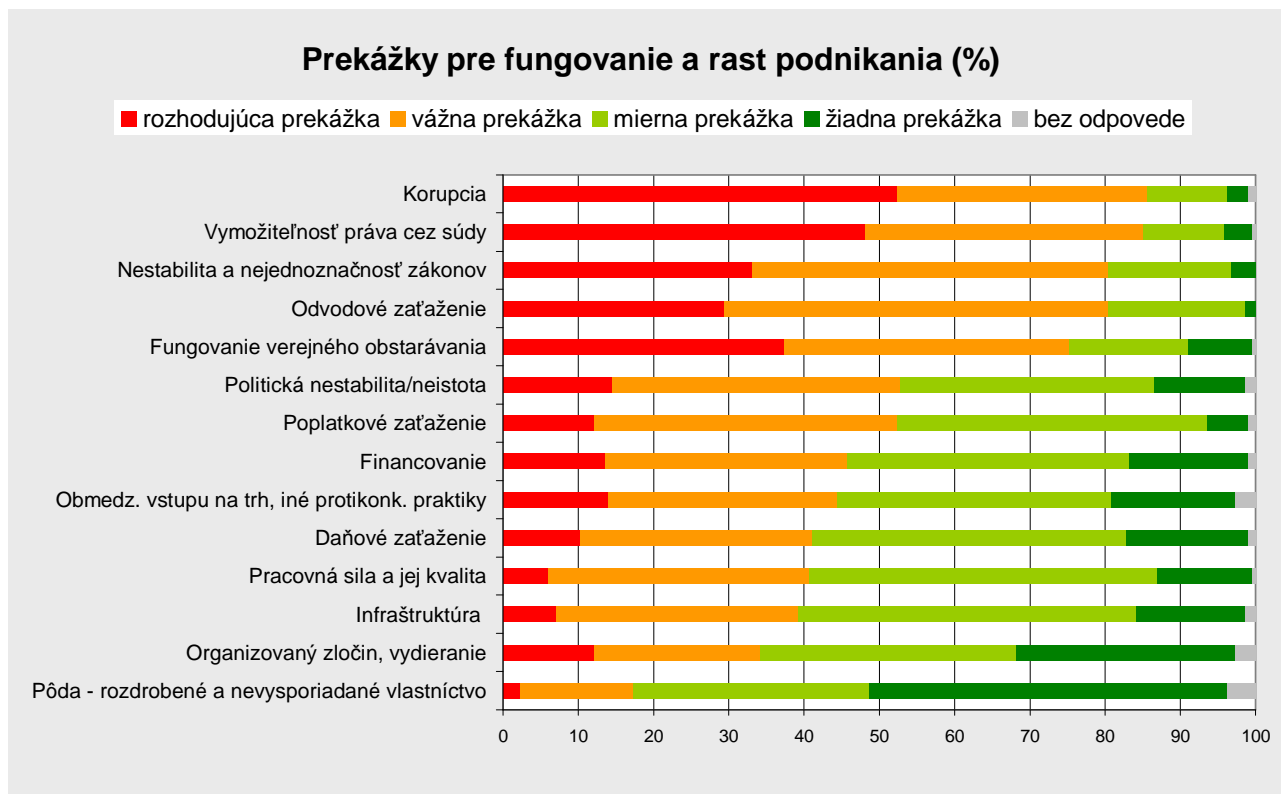
S podmienkami, pri ktorých podnikat' začínali, vyjadrila v máji 2010 prevažujúcu spokojnosť viac ako polovica respondentov, prevažujúcu nespokojnosť iba štvrtina. Väčšina zúčastnených podnikateľov a manažérov teda hodnotí súčasné podmienky na štart biznisu ako horšie v porovnaní s obdobím, keď začínali. Hodnotenie podmienok v minulosti môže byť sčasti pozitívne ovplyvnené selektívnosťou ľudskej pamäte, napriek tomu možno rozdiel považovať za významný.

V roku 2006 hodnotila vtedajšie podmienky pre začatie podnikania skôr pozitívne (1 až 3) viac ako polovica podnikateľov a manažérov, prevažne negatívne necelá štvrtina. V priemere hodnotili vtedy aktuálne podmienky na štart biznisu ako lepšie v porovnaní s obdobím, keď začínali.

NAJVÁŽNEJŠIE A NAJŠIRŠIE POCIŤOVANÉ PREKÁŽKY

Nasleduje základný pohľad na to, kde treba hľadať najväčšie a najrozšírenejšie bariéry podnikania na Slovensku. Respondenti odpovedali na otázku: „Nakoľko sú nasledovné faktory prekážkou pre fungovanie a ďalší rast Vášho podnikania?“

Štvorica najširšie pociťovaných problémov je rovnaká ako pred štyrmi rokmi: zlá vymožiteľnosť práva, nestabilita a nejednoznačnosť zákonov, odvodové zaťaženie a korupcia. Podstatný rozdiel je v tom, že **problém korupcie poskočil zo štvrtej na prvú priečku**. Nie preto, že by vážnosť problémov v ostatných troch zmienovaných oblastiach klesla. Naopak, vo všetkých ďalej vzrástla.

Avšak miera korupcie a jej negatívneho vplyvu na podnikanie v súčasnosti prerástla všetky ostatné problémy podnikateľov. Ako rozhodujúci problém ju označilo až 52 % respondentov (v roku 2006 necelá štvrtina). Za rozhodujúcu alebo vážnu prekážku pre fungovanie svojho podnikania korupciu označilo až vyše 85 percent – pred štyrmi rokmi 65 % – z podnikateľov a manažérov, ktorí sa do prieskumu(ov) zapojili. Takmer rovnako respondenti ohodnotili stav vymožiteľnosti práva cez súdy. Ten už v prieskume pred štyrmi rokmi označili za rozhodujúcu alebo vážnu prekážku podnikania vyše tri štvrtiny podnikateľov a manažérov. Aktuálne sa na tom zhodlo až 85 % z nich.

Na tretej a štvrtej priečke figurujú nestabilita a nejednoznačnosť zákonov a odvodové zaťaženie. Pre troch z desiatich podnikateľov sú rozhodujúcou a pre ďalších piatich vážnou prekážkou v ich podnikaní. Medzi najväčšie problémy z pohľadu majiteľov a top manažérov firiem patrí aj fungovanie verejného obstarávania. Za rozhodujúcu alebo vážnu prekážku považujú súčasnú prax v tejto oblasti tri štvrtiny respondentov.

Ďalšie faktory nasledujú už s väčším odstupom. V druhom slede problémov už tradične figuruje poplatkové zaťaženie, či obmedzovanie vstupu na trh a protikonkurenčné praktiky.

Vysoko sa však tentoraz vyšvihla aj politická nestabilita a neistota, ktorú k vážnym prekážkam zaradila celá polovica (v roku 2006 iba štvrtina) majiteľov a manažérov firiem. Vyššie v poradí problémov podnikateľov sa posunulo aj financovanie, čo súvisí s dôsledkami krízy a zhoršením finančnej kondície firiem, väčším počtom neplatičov i menšou ochotou bánk poskytovať úvery.

Napríklad **infraštruktúra**, ktorú niektorí politici i predstavitelia podnikateľov neraz povyšujú na kľúčový hendikep Slovenska, je pre väčšinu podnikateľov a manažérov **len miernou prekážkou**. Zo 14 oblastí, ktorých vplyv na fungovanie a ďalší rast svojho podnikania mali zhodnotiť, odpovede radia infraštruktúru až na 12. miesto – medzi menej významné prekážky.

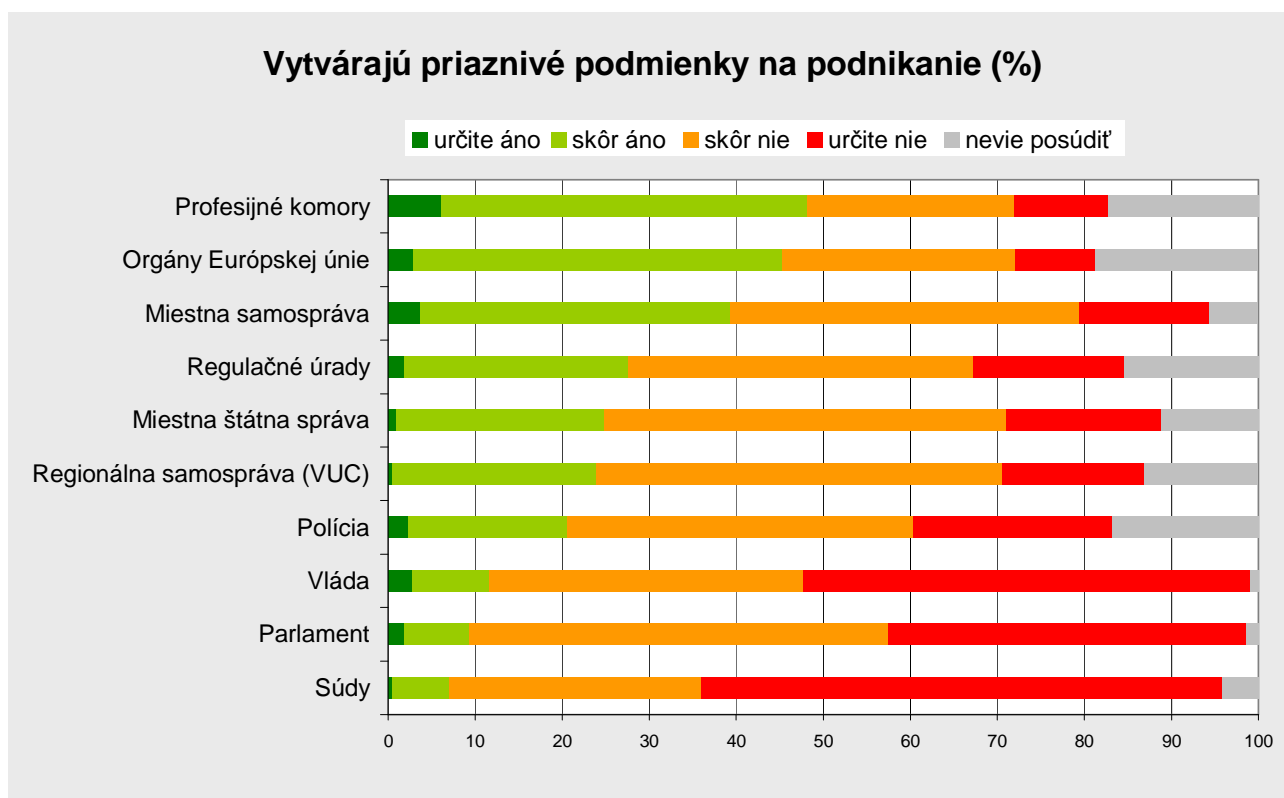
POHĽAD NA INŠTITÚCIE

Vytvárajú dôležité inštitúcie na Slovensku priaznivé podmienky na podnikanie? Skúsenosti a s nimi i hodnotenia podnikateľov sa rôznia. Prevažujú však odpovede „skôr nie“, a to až pri šiestich z desiatky inštitúcií, ku ktorým sa mali vyjadriť. Miernu prevahu pozitívnejších hodnotení – skôr áno – si tentoraz vyslúžili len profesijné komory a orgány Európskej únie. Naopak pri dvoch bola najčastejšia odpoveď „určite nie“. Takéto vysvedčenie vystavili podnikatelia súdom a vláde.

Z desiatky sledovaných inštitúcií boli **súdy najhoršie hodnotené už v roku 2006. Dokázali si však pohoršiť ešte viac.** Že pre podnikanie vytvárajú priaznivé podmienky si myslí už iba 7 percent respondentov, pred štyrmi rokmi ešte 12 percent. Naopak z dvoch možných negatívnych hodnotení sa ku kategorickému „určite nie“ tentoraz priklonilo už 60 % podnikateľov, teda o polovicu viac ako pred štyrmi rokmi (vtedy 39 %).

Výrazný prepád v hodnotení inštitúcií zaznamenal parlament. V predchádzajúcom prieskume bol tretí, tentoraz je až predposledný. Že vytvára priaznivé podmienky na podnikanie si myslí už len jeden z desiatich podnikateľov. **Ešte hlbší pád** podľa podnikateľov **predviedla vláda.** V roku 2006 bola najvyššie hodnotenou inštitúciou so 65-percentným podielom pozitívnych odpovedí. Z aktuálneho prieskumu vyšla vláda ako tretia najhoršia, s iba 12 percentami pozitívnych odpovedí.

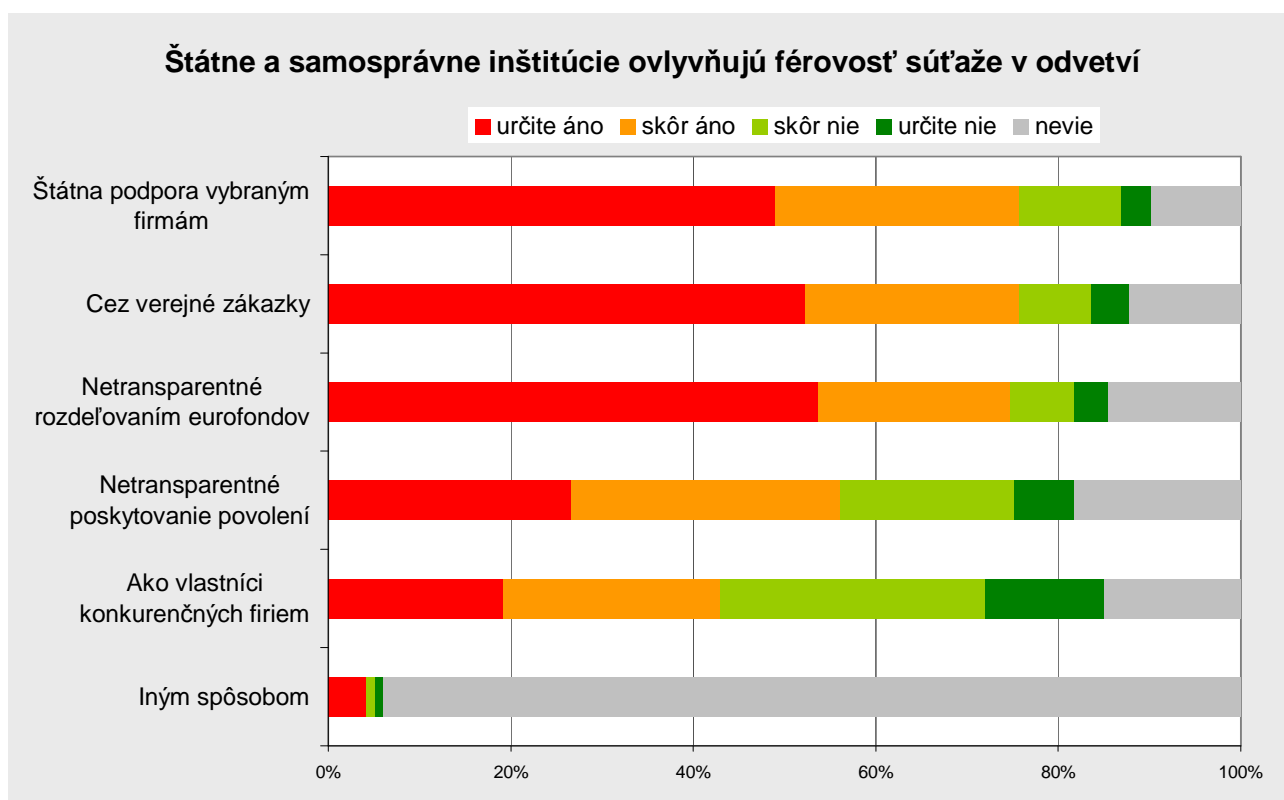
Pôsobenie ostatných inštitúcií z hľadiska vplyvu na podnikanie pritom podnikatelia hodnotili v aktuálnom prieskume podobne ako v roku 2006. Okrem strmého pádu vlády a parlamentu si z desiatky hodnotených inštitúcií viditeľne pohoršila už iba polícia.

OVPLYVŇUJE ŠTÁT FÉROVOSŤ SÚŤAŽE?

Respondenti ďalej odpovedali na otázku, či štátne alebo samosprávne inštitúcie (ich predstavitelia) ovplyvňujú férovosť súťaže v ich odvetví niektorým z nasledovných spôsobov. Výsledky ukazujú, že až podľa troch štvrtín podnikateľov sa tak deje cez **poskytovanie štátnej podpory vybraným firmám**, ďalej cez **verejné zákazky** (zvýhodňovanie vybraných firiem pri objednávkach tovarov a služieb), a tiež **netransparentným rozdeľovaním zdrojov z eurofondov**. Zatiaľ čo verejné zákazky najviac škodia súťaži v obchode, službách a v stavebníctve, štátnu podporu vybraným investorom hodnotia výrazne negatívne aj majitelia a vrcholoví manažéri firiem pôsobiacich v priemysle.

Veľmi vážnym fenoménom sa stalo netransparentné rozdeľovanie zdrojov z eurofondov. Zrejme viac ako k zamýšľanému odstraňovaniu regionálnych rozdielov v rámci EÚ prispievajú eurofondy na Slovensku k vytváraniu nových nerovností.

PRIORITNÉ OPATRENIA

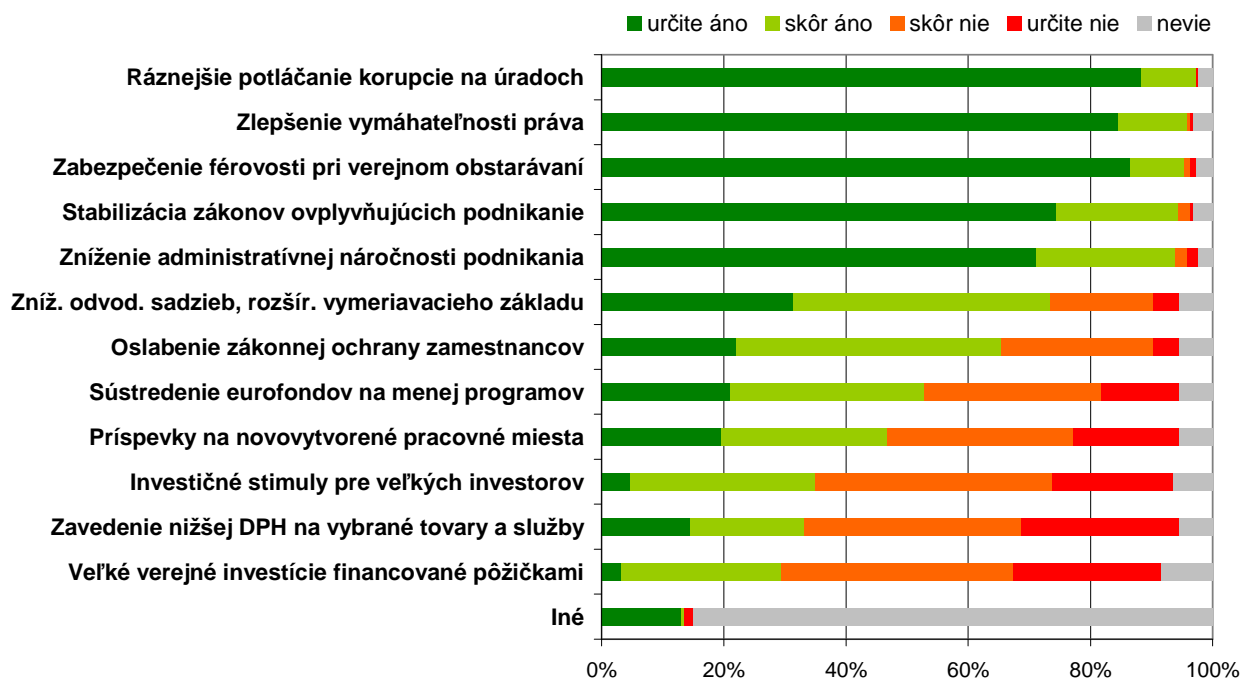
V ďalšej otázke sme respondentov vyzvali, aby si predstavili, že sú predsedom vlády SR. Ktoré opatrenia by presadzovali na rozvoj podnikania a podporu tvorby pracovných miest? (po výraznom raste nezamestnanosti v SR najväčšia výzva, ktorej bude po voľbách musieť čeliť nová vláda)

Odpovede len podčiarkujú priority identifikované už vyššie. Úplne jasnými prioritami, na ktorých sa zhodujú prakticky všetci podnikatelia, sú: 1) róznejšie potláčanie korupcie na úradoch, 2) zlepšenie vymáhateľnosti práva a 3) zabezpečenie férovosti vo verejnom obstarávaní. Takmer rovnako jednotný hlas volá aj po stabilizácii (menšom počte zmien) zákonov ovplyvňujúcich podnikanie, a tiež po znížení administratívnej náročnosti podnikania. Uvedených päť problémov by ako stimuly pre rozvoj podnikania a tvorbu pracovných miest presadzovalo vyše 94 percent majiteľov a manažérov firiem.

Naopak **za málo efektívne považujú investičné stimuly pre veľkých investorov**, ktoré využívala predchádzajúca vláda Mikuláša Dzurindu a v ešte širšej miere aj súčasný kabinet Roberta Fica. Vôbec najmenej podnikateľov a manažérov by ako nástroje na podporu podnikania a zamestnávania ľudí presadzovalo **veľké verejné investície financované pôžičkami a zavedenie nižšej DPH na vybrané tovary a služby**.

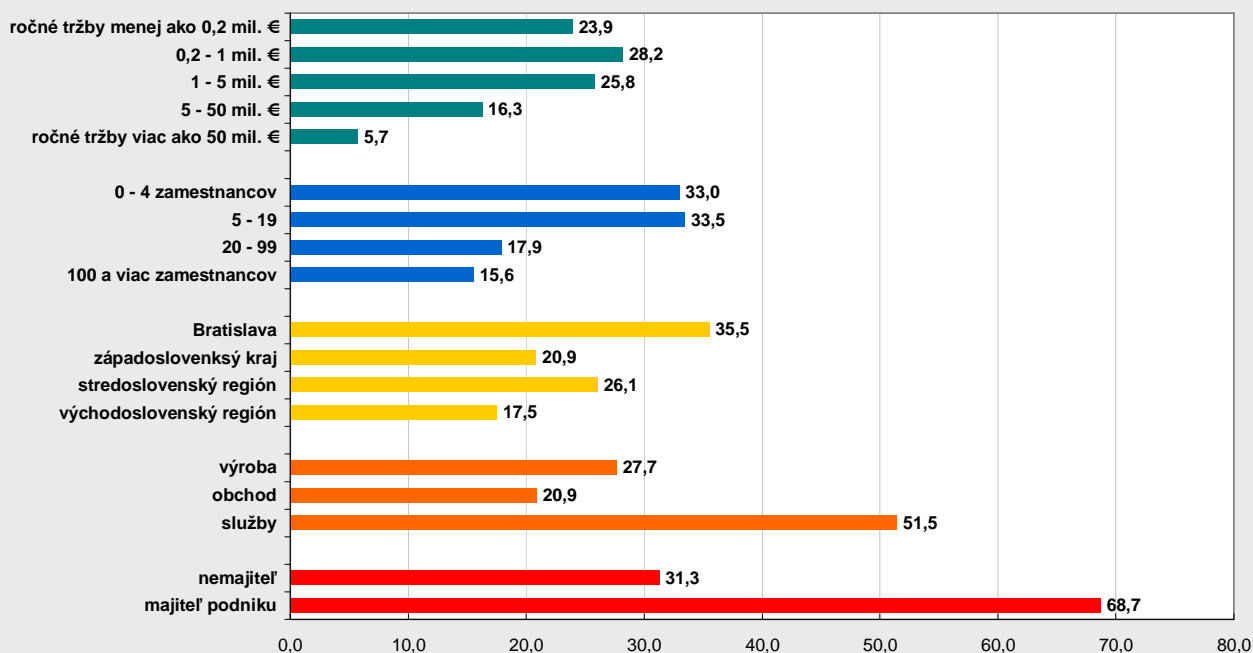
Tri z opatrení presadzovaných najsilnejšou politickou stranou v krajine, Smerom-SD, teda považuje za účinnú terapiu pre krízou postihnutú ekonomiku iba zhruba tretina podnikateľov. Štvrté – príspevky na novovytvorené pracovné miesta – má o niečo vyššiu, no stále menšinovú podporu (hoci aj podnikatelia zapojení do prieskumu by z nej mohli benefitovať). Celkovo teda z 12 opatrení, na ktoré sa prieskum dopytoval, práve štyri presadzované Smerom-SD považujú podnikatelia za najmenej účinné na stimulovanie podnikania a zamestnanosti.

Čo by podnikatelia presadzovali na poste premiéra?

ŠTRUKTÚRA VZORKY RESPONDENTOV – PODNIKATEĽOV

Štruktúra podnikateľských subjektov z hľadiska ročnej tržby, počtu zamestnancov, regiónu (miesta sídla), prevažujúcej činnosti a pozície respondenta vo firme (v %)

Štruktúra podnikateľských subjektov z hľadiska doby trvania podnikateľského subjektu v rokoch, rozhodujúceho vlastníka a počtu konkurentov (v %)

